

REPORTÁŽ

## Někteří politici o hrozbě výbuchu v bejrútském přístavu věděli a nic nedělali. Libanon se rok po explozi zmítá v humanitární krizi



Rok po explozi v Bejrútu.

autor: Reuters

**Matůš Krčmárik** (//hn.cz/?m=authors&article%5baut\_id%5d=19650580), redaktor slovenského deníku SME

3. 8. 2021 / 18:33 / 15 minut čtení

[LIBANON \(//tagy/Libanon-11183\)](#)

[BEJRÚT \(//tagy/Bejrut-354612\)](#)

[VÝBUCH \(//tagy/vybuch-18664\)](#)

**Z**dálo se, že nepůjde o nijak výjimečný den, vzpomíná na 4. srpna minulého roku Šarbel Basil, který vede rodinnou restauraci Chef v centru libanonského Bejrútu. Před padesáti pěti lety ji založil jeho otec. „Neměli jsme moc lidí, pandemie snížila počet zákazníků,“ vzpomíná Basil na osudný den, zatímco sedí ve svém podniku, který se nachází ve čtvrti Gemmayzeh. „V podvečer jsem měl dva zákazníky. Pak jsme uslyšeli něco jako výbuch bomby,“ říká. Zvuk si pamatoval ještě z dob občanské války.

Po chvíli přišla tlaková vlna a restaurace se začala otřásat. Basil nakrátko ztratil vědomí. „Když jsem se probudil, viděl jsem, že je všechno zničené. Nevěděli jsme, co se děje, život se mi změnil za pár vteřin,“ vzpomíná.

Jeden z jeho kolegů ztratil hodně krve. Basil volal záchranku, ale nikdo mu neodpovídal. Když se jeho, druhého kolegu a souseda snažil dostat do nemocnice, byla plná. Řekli mu, aby je převezl mimo Bejrút. Všechna zařízení v libanonské metropoli na tom totiž byla stejně. Když se přesouval, na ulici viděl lidi s otevřenými ranami na hlavě nebo rukách.

Basil tehdy nevěděl, co se děje, stejně jako většina Bejrúťanů. Podobně jako on čekali, že půjde o teroristické útoky, jaké zažívali během občanské války v letech 1975 až 1990. V bejrútském přístavu ale tentokrát vybuchlo obrovské silo, ve kterém bylo uskladněno 3000 tun dusičnanu amonného.

## Pomoc z Hollywoodu

Při výbuchu zemřelo 220 lidí, dalších 7500 utrpělo zranění a minimálně 300 tisíc ztratilo střechu nad hlavou. Celé části města jsou navíc zničené dodnes, přičemž tamní úřady zatím stále nezvládly vyšetřit, kdo je za explozi zodpovědný. Země nemá stabilní vládu, která by na rychlé prošetření tlačila, a ocitá se tak ve stále větším rozkladu.

Aspoň Basilův příběh má šťastný konec. „Přes crowdfunding jsme vybrali asi 18 tisíc dolarů, z toho pět tisíc nám poslal herec Russell Crowe, abychom mohli restauraci zrekonstruovat,“ říká a ukazuje na plakát na dveřích s hercovou fotkou a poděkováním.

---

## FOTOGALERIE



---

Crowe v Basilově restauraci nikdy nebyl, ale vzpomněl si na dnes už zesnulého známého kuchaře Anthonyho Bourdaina, který ji navštívil dvakrát. „Bylo opravdu výjimečné, že Bourdain navštívil nějaký podnik dvakrát – většinou nikam nechodil vícekrát než jednou. Tak si Crowe řekl, že tohle místo musí být speciální,“ chlubí se Basil a dodává, že do jeho restaurace s tradičním libanonským jídlem chodí i turisté z Francie nebo ze Spojených států.

Později, když se vrátí k práci, vypadne elektrina. „Vítejte v Bejrútu,“ poznamená trpce.

## Selhávající stát

I Basil je zklamaný z toho, že se loňský výbuch dodnes neprošetřil. Nenaplnily se ani tehdejší naděje lidí, že se v zemi změní politický systém – ten si rozdělili šiiťští, sunnitští a křesťanští politici, kteří nikoho mezi sebe nepustí. V praxi tak stát ovládá méně než deset bohatých rodinných klanů, ze kterých pochází nejvlivnější politici i podnikatelé.

Právě přetrvávající korupce politiků a snaha „zařídít“ něco pro své komunity, aby se udržely u moci, se nejčastěji zmiňuje jako příčina současných problémů. Moc místních klanů neoslabila ani krize. Světová banka nedávno napsala, že Libanon prochází třetím největším ekonomickým propadem na světě od roku 1860.

„Libanon čelí nebezpečnému vyčerpávání zdrojů včetně lidského kapitálu a vysoce kvalifikované pracovní síly, která čím dál častěji využívá možností v zahraničí. To zemi vytváří neustálé sociální a ekonomické ztráty,“ napsal Sarúdz Kumar Džhá, regionální ředitel organizace.

Neznamená to, že by na tom žádný jiný stát v tomto období nebyl hůř než Libanon, ale jen málokterý se za dva roky propadl tak rychle. Libanon, který vznikl za druhé světové války po získání nezávislosti na Francii, byl dlouho považován za příklad prosperity na neklidném Blízkém východě.

Otřásl se sice spory mezi komunitami, prošel si občanskou válkou, ale udržel si poměrně kvalitní vzdělávání, zdravotnictví či bankovní systém. Díky tomu se o něm donedávna nemluvilo jako o rozvojové zemi, zatímco teď se opakuje hrozivá fráze: humanitární krize.

Země zažila za dva roky víc než desetinásobný propad hodnoty libanonské libry. Předtím stál americký dolar 1500 liber, teď je to na černém trhu přibližně 20 tisíc liber a směnný kurz se mění i každou hodinu. Restaurace se už přizpůsobily. Aby nemusely stále měnit menu, na stolech nabízejí jen QR kód a na webu si zákazník najde aktuální ceny.

Peníze se mění na černém trhu, v bankách platí oficiální kurz 1500 liber za dolar, případně jiné kurzy, v nichž se jen málokdo vyzná. Vždy je to však nevýhodné pro toho, kdo mění dolary na libry, zisky zůstávají v bankách.

Padající měna výrazně zvyšuje ceny dovezeného zboží v librách a snižuje hodnotu libanonských úspor a platů v přepočtu na dolary. Když měl Libanonec plat v přepočtu tisíc dolarů, teď má přibližně osmdesát. Více než polovina obyvatel se tak ocitla pod hranicí chudoby.

Protože vojákům klesají platy a opouštějí armádu, vyvolává to obavy také o bezpečnostní situaci v zemi. Moc tak může převzít některá z milicí nebo šíitské a Íránem podporované hnutí Hizballáh. Navzdory tomu, že ho většina světa považuje za teroristické, v Libanonu je součástí politické scény. Už teď má však větší vojenskou sílu než libanonská armáda.

S rozdíly ve směnných kurzech souvisí i nedostatek paliva, které se musí dovážet. Benzin chybí na pumpách i v generátorech, které nahrazují výpadky elektřiny z veřejné sítě. Ta funguje jen několik hodin denně. Když dům nemá palivo do generátoru, nemá ani elektřinu.

Do země se nedováží léky, a tak lidé umírají na banální choroby. UNICEF navíc varuje, že do několika týdnů mohou zkolabovat dodávky vody a 70 procent obyvatel se ocitne bez ní. Libanon, svého času vzorová země Blízkého východu, se tak rychle mění v selhávající stát.

## Den na pumpě

Pohled na centrum Bejrútu ale nemusí hned prozradit, co se v zemi odehrává. Navzdory nedostatku paliva ve městě vznikají zácpy, kde ve stínu luxusních hotelů stojí luxusní auta. Lidé sedí v luxusních restauracích, v přístavu kotví luxusní jachty. Procházejí se tu muži v luxusních oblecích a dámy v luxusních šatech. Život se nezastavil, plné jsou i bary na vyhlášených ulicích.

---

### Libanon se potápí

*Libanon získal nezávislost na Francii v roce 1943. V současnosti má téměř sedm milionů obyvatel.*

*Od začátku se v něm dělí o moc maronitští křesťané, šíité a sunnitě. První skupina má vždy prezidenta, druhá předsedu parlamentu, třetí premiéra.*

*V zemi se mezi lety 1975 a 1990 odehrávala občanská válka mezi těmito náboženskými skupinami. Zapojil se i Izrael. V této době vzniklo militantní hnutí Hizballáh, které se dnes podílí na vládě jménem šíitské komunity.*

*Až do roku 2005 trvala syrská okupace. Po začátku občanské války v Sýrii v roce 2011 pak do Libanonu přišlo asi*

Něco zásadního se však v posledních dvou letech ve společnosti změnilo. Ke zpozorování tohoto stavu stačí návštěva potravin s prázdnými regály nebo lékárny či jen pohled na benzinovou pumpu. Stovky metrů před ní stojí prázdná auta, někdy i ve třech řadách. Staré a otlučené peugeoty s odpadávajícím lakem, které by už v Evropě dávno neprošly emisní ani technickou kontrolou. Vedle nich se lesknou moderní SUV. V tomto případě na značce ani roku výroby nezáleží – zde si jsou všichni rovni.

Aut jsou desítky, možná stovky. Mnohá z nich jsou prázdná, šoféři vědí, že nemají kam spěchat. Že tu stráví hodiny. A tak z rozzhavených strojů bez klimatizace vystoupili a usadili se do stínu. Povídají si. Nic lepšího na práci nějakou dobu nebudou mít. Přišli totiž natankovat a přitom nemají ani jistotu, že bude vůbec co. A pokud je, málokdy dostanou plnou nádrž. Tato tortura je tak čeká za pár dní znovu.

*půldruhého milionu syrských utečenců.*

*Současná ekonomická a politická krize začala už v roce 2019.*

*K dohodě mezi politiky nedošlo ani po výbuchu v bejrútském přístavu 4. srpna 2020, při kterém zahynulo 220 lidí.*

*Země dodnes nemá stabilní vládu. Měna padá, elektrina funguje jen několik hodin denně, nejsou dostupné léky, palivo či některé potraviny.*

*Ještě v nedávno rozvinuté zemi žije dnes více než polovina lidí pod hranicí chudoby. Mezinárodní organizace hovoří o humanitární krizi.*

Benzin je v Libanonu dotovaný – a i proto je tak nedostupný. Jeden dvacetilitrový kanystr se dá v současnosti koupit za 75 tisíc libanonských liber (přibližně čtyři dolary). Pokud se někomu nechce čekat, na černém trhu ho koupí za dvojnásobek. V Sýrii však lze galon prodat za 220 dolarů. A tak pašeráci ze země vyvázejí benzin nejen v osobních autech, ale i velkých nákladáčích, které se na hranici přehlížejí, jelikož je má pod ochranou Hizballáh.

Ani hodiny čekání na benzinkách lidi neodradí. V zemi nefunguje hromadná doprava, obyvatelé jsou tak odkázáni na auta. Palivo se také hodí během častých výpadků elektriny. Vláda zatím bezúspěšnou situaci vyřešila dohodou s Irákem: slíbila mu dodávky ropy výměnou za pomoc ve zdravotnictví. Krize totiž citlivě zasáhla i odvětví, kterým se Libanon dosud pyšní.

## Kde máte léky?

Nemocnici v Sidónu postavili Turci po válce s Izraelem v roce 2006. Měla se zaměřovat na léčení traumat po konfliktu, což nějakou dobu po otevření v roce 2010 dělala. Nyní je ale nemocnice, jejíž turecký původ zvýrazňuje napodobení mešity osmanského typu před budovou, prakticky opuštěná.

Politické strany se dlouho hádaly o to, která z nich bude nemocnici ovládat. Dnes už ale stát nemá peníze, a tak nepřijímá nové zaměstnance. Zůstal jen ředitel a dva dobrovolníci, kteří však nedostávají žádný plat.

Paradoxně díky tomuto plýtvání zdroji organizace Mediar, se kterou spolupracuje i slovenská nevládní organizace Integra, dostala v prázdných prostorách nemocnice ideální místo k očkování populace.

Mediar působí zejména v Bejrútu, pomáhal i po loňském výbuchu v místním přístavu. Zareagoval hned na jaře, když se vláda obrátila na nevládní organizace s žádostí o pomoc. Přes mezinárodní program Covax dostal Libanon vakcíny, ale kvůli problémům s finančně podvyživeným zdravotnictvím hrozilo, že je nezvládne využít.

Výpadky proudu se nevyhýbají ani nemocnicím, což může být pro vakcíny zničující. V turecké nemocnici se využívají očkovací látky od americké společnosti Pfizer. Pokud přijdou rozmrazené, skladují se v lednicích, kde vydrží třicet dní. Pokud se otevřou, je třeba je využít do šesti hodin.

Když ale vypadne proud, nenaskočí záložní generátor a přestane fungovat lednice, znehodnotí se vakcíny do hodiny. „Ještě se nám to našťestí nestalo,“ říká mladá lékárnice Marám Haríríová, která připravuje vakcíny před vpichem.

Když zrovna nevypomáhá při očkování, pracuje v lékárně. Tam je však akutní nedostatek léků, jelikož je z důvodů různých výměnných kurzů vláda nedokáže zaplatit. Zahraniční firmy je proto za nízký, nevýhodný kurz odmítají dovézt.

Chybí tak nejen specifické léky, ale i ty nejběžnější jako panadol, tvrdí Haríríová. „Lidé si myslí, že je schováváme, abychom se je později pokusili prodat draž,“ poznamenává.

I na ni začal jednou zákazník křičet a snažil se ji udeřit, ale narazil na plexisklo, které ji mělo ochránit v době pandemie. Pamatuje si, že v některých nemocnicích se lidé procpali až do skladů a až potom uvěřili, že tam žádné léky opravdu nejsou.

## HRW: Někteří politici o hrozbě exploze věděli, nic neudělali

*Někteří libanonští politici podle lidskoprávní organizace Human Rights Watch věděli o tom, že tuny špatně uskladněného dusičnanu amonného v bejrútském přístavu představují smrtelnou hrozbu, ale mlčky se s tím smířili.*

*Nově zveřejněná zpráva HRW čítá 700 stran poznatků a dokumentů.*

*Vyšetřování HRW dospělo k závěru, že několik libanonských činitelů ve věci*

*jednalo nedbale, což by podle libanonských zákonů mělo umožnit jejich trestní stíhání.*

*Prezident Michel Aun, premiér v demisi Hasan Dijáb, šéf libanonské bezpečnosti Tony Sálíba a další bývalí ministři, které chce vyslechnout soudce Tárik Bitár, podle HRW nepodnikli kroky k ochraně veřejnosti, ačkoliv byli o rizicích informováni.*

*Vyšetřování HRW se zaměřilo na období po roku 2014, kdy do bejrútského přístavu dorazil náklad dusičnanu amonného. Organizace zároveň zdokumentovala opakovaná varování, která v souvislosti s látkou obdržely různé libanonské úřady.*

*„Důkazy silně naznačují, že někteří vládní činitelé věděli, že přítomnost dusičnanu amonného v přístavu může způsobit smrt, a mlčky se s rizikem, že dojde k úmrtím, smířili,“ uvedla HRW.*

*Zároveň HRW vyzvala Radu OSN pro lidská práva, aby dala zelenou nezávislému vyšetřování případu. Požádala též zahraniční vlády, aby za korupci a porušování lidských práv zavedly vůči některým libanonským činitelům sankce. (ČTK)*

Haríríová přiznává, že některé léky přece jen schovává.

„Například antibiotika pro malé děti,“ říká s tím, že se snaží rozlišit lidi ve skutečné nouzi od těch, kteří teď hromadí léky doma, aby je později prodávali. I oni totiž přispívají k současným vyprázdněným regálům.

V jedné z očkovacích místností čeká sestra Mah Merhíová. Podle ní se Libanonci bojí vedlejších účinků vakcíny, k nedůvěře přispívají i různé lživé zprávy v médiích. Dezinformační scéna funguje i na Blízkém východě a napomohla tomu, že naočkovaných alespoň první dávkou je jen 15 procent Libanonců.

Dalším důvodem jsou mnohé nefungující nemocnice, kde lékaři odmítli pracovat bez mzdy, a také nedostupnost vakcín pro ty, kteří si nemohou dovolit zaplatit dopravu do očkovacích center.

V „běžném životě“ působí Merhíová v nemocnici a přiznává, že i od nich odcházejí zdravotníci do zahraničí. Ani v nemocnici totiž nemají základní léky, jehly či elektřinu. „Do Saúdské Arábie. Už jsem podala žádost a čekám na nějakou nabídku,“ odpovídá na otázku, kam by nejradši odešla ona.

Odliv mozků ze zdravotnictví, které je v mnohém i dnes špičkové nejen na regionální poměry, bude tak mít další tvář.

---

## Jak dál, Libanone?

Řešení známe, není to nic nového, říká Nadžat Ročdíová, zástupkyně šéfa mise OSN v Libanonu. Sídli nad Bejrútem, ve čtvrti s několika ambasádami a se vstupní branou vyhloubenou do skály. Diplomátka za velkým stolem hovoří zaníceně – o osud země má obavy, zatím ale neztratila naději.

„Prvním krokem musí být vyšetření výbuchu, dlužíme to rodinám obětí i nám všem,“ začíná vyjmenovávat úkoly, které stojí před budoucí vládou. „Poté musí přijít nezávislá justice, makroekonomické a fiskální reformy, kam spadá i stabilizace měny, a zabezpečení okamžitého přístupu k vodě a elektřině,“ dodává.

Libanonští politici se už podle ní nemohou vymlouvat na zahraniční vlivy – často ukazovali na zásahy ze strany Íránu nebo Saúdské Arábie. Nyní musí převzít zodpovědnost. „A zodpovědně se musí rozhodovat i voliči,“ upozorňuje. Volby se mají konat příští rok.

Nechce spekulovat o tom, jestli je uvedených změn schopný Nadžíb Mikátí, který v těchto dnech sestavuje vládu. „K těmto cílům se přihlásil, toho se držíme,“ poznamenává stroze. Jestliže demonstranti před rokem doufali, že se politický systém změní, právě zmínka o Mikátím je varováním, že tak jednoduché to nebude.

Už dvakrát byl premiérem, výrazně tak přispěl k současnému marasmu. Navíc ho úřady vyšetřují za to, že získal bezúročnou půjčku od národní banky, aby postavil domy a ty následně prodal za tržní ceny. Jde o klientelismus, který v libanonské politice není nijak neobvyklý.

Mikátí však vyčnívá ještě o něco víc. Forbes odhaduje hodnotu jeho majetku na 2,7 miliardy dolarů (téměř 58 miliard korun), přičemž za jediný rok stoupla o 400 milionů dolarů. Se svým bratrem zbohatl díky telekomunikačnímu byznysu, nyní jsou nejbohatšími Libanonci. Pocházejí přitom z Tripolisu, nejchudšího města Libanonu.

„Zeptejte se jich, jak mohli během krize v posledním roce zbohatnout o stovky milionů dolarů,“ naznačují mimo záznam běžní Libanonci i státní úředníci. „A jak je možné, že nepomohli svému městu.“

## Najde Libanon cestu?

Arménská ulice se nachází kousek od přístavu. Vždy byla známá jako místo mnoha barů, kde se setkává bejrútská mládež. Výbuch mnohé z nich zničil, ale některé ožily a znovu lákají návštěvníky. Přežijeme, vzkazují podobně jako Basilova restaurace Chef.

I večer během pracovního týdne je ulice plná, taxíky přivázejí nové a nové návštěvníky. Před jednou z restaurací žena upozorňuje, že po deváté hodině jsou všechna místa vevnitř rezervovaná. Lidem to nevadí, je sedm hodin, i na dvě hodiny se to vyplatí. Výtahem do šestého poschodí, až na střechu. Hraje klidná elektronická hudba s latinskoamerickým nádechem. Podávají se mexická jídla, nalévá se tequila a místní anýzová pálenka arak.

Shora je vidět čtvrť, přístav, moře a okolní hory. Spatřit lze i silo, které bylo epicentrem výbuchu. Dodnes je nejviditelnější připomínkou tragické události, která nakonec Libanon nezměnila až tak moc, jak si mnozí před rokem mysleli.

Střešní bar je plný, rostoucí ceny nejsou pro rozproušenou zábavu žádnou překážkou. Návštěvníci ještě peníze mají a chtějí se bavit, dokud je to možné. Před devátou se začne střecha vyprazdňovat – přichází nová klientela. Zábava nad zničenou čtvrtí města pokračuje.

Říká se, že Libanonci přežijí všechno. Pokud přežili náboženské rozdíly, občanskou válku, syrskou okupaci, konflikt s Izraelem a nakonec i výbuch v přístavu, musí přece přežít i tohle. Jenže tohle je něco jiného. Libanon odolal tlakům zvenku, ale největší hrozba pro jeho budoucnost tentokrát přichází zevnitř a každý od ní dává ruce pryč.

Nahoře na střeše se ještě oslavuje, ještě to jde. Ale tam dole už lidé v kdysi možná nejrozvinutější a nejsvobodnější arabské zemi bojují o přežití. Ti nejvzdělanější to už vzdávají a zemi rovnou opouštějí.

Libanon se potápí.

*Autor je vedoucím zahraničního zpravodajství slovenského deníku SME. Cestu podpořily platforma rozvojových organizací Ambrela, slovenská rozvojová agentura Slovak Aid a Evropská unie skrze program DEAR.*



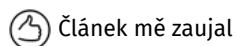
Russell Crowe v bejrútské restauraci.

Foto: Matúš Krčmárik

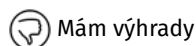


Šarbel Basil.

Foto: Matuš Krčmárik



Článek mě zaujal



Mám výhrady

SDÍLET ČLÁNEK

TWEET

ODEMKNOUT ČLÁNEK

## SOUVISEJÍCÍ

### Ranní brífink Martina Ehla: Povinné očkování proti covidu se blíží. A proč je Libanon rok po výbuchu ztracenou zemí

(//podcasty.hn.cz/c1-66957360-ranni-brifink-martina-ehla-povinne-ockovani-proti-covidu-se-blizi-a-proc-je-libanon-rok-po-vybuchu-ztracenou-zemi)

30. 7.

Čím dál víc měst, států a institucí v USA nařizuje svým zaměstnancům povinné očkování nebo testování, pokud si chtějí udržet práci. Něčemu...



## JEŠTĚ SI PŘEČTĚTE

### Adidas a Nike bez bot. Vietnamské továrny, které jim vyrábí zboží, vláda zavřela kvůli sílící pandemii

(//archiv.hn.cz/c1-66961920-adidas-a-nike-bez-bot-vietnamske-tovarny-ktere-jim-vyrabi-zbozi-vlada-zavrela-kvuli-silici-pandemii)

Před 15 min

Třetina všech továren, které ve Vietnamu vyrábí oděvy a látky, musela uzavřít své brány. Na vině je...

